

Asia: VN/28598/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kansalaisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Millaisia näkemyksiä teillä on ehdotetusta uudesta yhteiskuntatietoedellytyksestä?

Moniheli ry suhtautuu kriittisesti ehdotettuun uuteen yhteiskuntatietoedellytykseen. Kansalaisuuden saamisen edellytyksiä ei esityksessä kevennetä miltään osin, vaan kaikki nykyiset vaatimukset säilyvät ennallaan. Uusi yhteiskuntatietoedellytys lisätään näiden päälle uutena itsenäisenä vaatimuksena, mikä nostaa kansalaisuuden saamisen kokonaiskyynnystä.

Esityksessä jää epäselväksi, mitä yhteiskuntatiedolla tai yhteiskuntaosaamisella tarkalleen ottaen tarkoitetaan ja millä tasolla osaamista edellytetään. Suomalainen yhteiskunta ei ole homogeeninen, vaan arjen normit, palvelurakenteet ja osallistumisen tavat vaihtelevat alueittain ja elämäntilanteen mukaan. Tämän vuoksi on ongelmallista, jos yhteiskuntaosaamista pyritään määrittelemään kapeasti tai yhtenäisenä tietokokonaisuutena.

Moniheli katsoo, että mahdollisen kansalaisuuskokeen sisällön tulee painottua käytännölliseen ja arjessa tarvittavaan tietoon, kuten oikeuksiin, velvollisuuksiin ja yhteiskunnallisiin perusrakenteisiin. Sen ei tule edellyttää sellaista yksityiskohtaista historiallista tai institutionaalista tietoa, jota ei voida kohtuudella olettaa kaikilta Suomen kansalaisilta. Kansalaisuuden saamisen edellytykset eivät saa muodostua tiukemmiksi kuin ne tosiasialliset tiedot, joita nykyisiltä kansalaisilta edellytetään.

Keskeinen ongelma on lisäksi se, että esityksessä ei selkeästi osoiteta, missä kotoutumisprosessin vaiheessa ja millä tukirakenteilla yhteiskuntaosaaminen on tarkoitus kerryttää. Nykyisessä maahanmuuttojärjestelmässä on täysin mahdollista, ja monien ryhmien kohdalla tyypillistä, että henkilö muuttaa Suomeen ilman, että hän vastaanottaa mitään järjestelmällistä kotoutumiskoulutusta tai yhteiskuntaorientaatiota. Tämä koskee erityisesti työperusteisesti Suomeen muuttavia asiantuntijoita, perhesiteen perusteella muuttaneita sekä opiskelijoita.

Moniheli katsoo, että yhteiskuntatietoedellytys kohdistuu näin osaamiseen, jonka kerryttäminen ei ole ollut järjestelmällisesti yhteiskunnan vastuulla, mikä asettaa eri maahanmuuttajaryhmät eriarvoiseen asemaan.

Millaisia näkemyksiä teillä on kansalaisuuskoejärjestelmän ehdotetusta toteutustavasta?

Moniheli pitää kansalaisuuskoejärjestelmän ehdotettua toteutustapaa ongelmallisena erityisesti yhdenvertaisuuden, saavutettavuuden ja oikeusturvan näkökulmasta. Kansalaisuuskoe on esityksessä pääasiallinen tapa osoittaa yhteiskuntaosaaminen, eikä se korvaa muita kansalaistamisen edellytyksiä, vaan toimii niiden lisäksi uutena portinvartijana kansalaisuuteen.

Testimuotoinen koe suosii henkilöitä, joilla on vahva koulutustausta, hyvät kieli- ja digitaidot sekä kokemusta muodollisista arviointitilanteista. Se asettaa erityisen haasteellisen asemaan henkilöt, joilla on puutteellinen kielitaito, heikot digitaidot, oppimisvaikeuksia tai traumaattinen tausta. Kotoutuminen on prosessi, eikä testimuotoinen koe itsessään edistä oppimista tai yhteiskuntaan kiinnittymistä.

Moniheli korostaa, että koe ei edistä kotoutumista, ellei sen rinnalla tarjota saavutettavia ja maksuttomia oppimismahdollisuuksia. Ne, jotka läpäisevät kokeen, hallitsevat jo vaaditun tiedon, ja ne, jotka eivät läpäise sitä, eivät opi uutta pelkästään digitaalisesta monivalintakokeesta. Ilman riittäviä oppimismahdollisuuksia koejärjestelmän tosiasiallisena vaikutuksena on rajata osa maahan muuttaneista kansalaisuuden ulkopuolelle, ei edistää heidän kotoutumistaan.

Lisäksi esityksessä jää avoimeksi useita keskeisiä käytännön kysymyksiä, kuten missä vaiheessa kotoutumisprosessia koe voidaan suorittaa, onko kokeeseen osallistuminen maksullista, millaiset ovat uusintamahdollisuudet ja miten erityisjärjestelyt toteutetaan. Jo nykyisin kielikokeet ja kansalaisuushakemuksen maksut muodostavat taloudellisen kynnyksen osalle hakijoista, ja uusi koe voi entisestään lisätä tätä estettä.

Moniheli katsoo, että kansalaisuuskoejärjestelmän keskeisiä ratkaisuja ei tule jättää asetustasolle, vaan niiden tulee olla selkeitä, ennakoitavia ja yhdenvertaisuutta turvaavia.

Millaisia näkemyksiä teillä on ehdotettujen muutosten vaikutuksista?

Moniheli arvioi, että ehdotetuilla muutoksilla on merkittäviä ja osin kielteisiä vaikutuksia yksilöihin, kotoutumiseen ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen. Kansalaisuuden saamisen edellytysten kiristyminen lisää epävarmuutta, stressiä ja osattomuuden kokemuksia erityisesti niiden henkilöiden kohdalla, joiden kotoutumispolku ei ole ollut lineaarinen.

Muutokset lisäävät eriarvoisuutta eri maahanmuuttajaryhmien välillä. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat humanitaarisin perustein Suomeen muuttaneet, matalammin koulutetut,

rodullistetut ryhmät sekä henkilöt, joilla on puutteellinen kieli- tai digitaito. Samalla myös työperusteisesti Suomeen muuttaneet asiantuntijat voivat joutua tilanteeseen, jossa heiltä edellytetään osaamista, jonka hankkimiseen heille ei ole tarjottu tukea.

Moniheli katsoo, että muutokset voivat heikentää kotoutumista pitkällä aikavälillä. Kansalaisuus on keskeinen osallisuuden ja yhteiskuntaan kuulumisen väline, ei ainoastaan kotoutumisen päätepiste. Kansalaisuuden saavuttamisen vaikeutuminen voi heikentää luottamusta yhteiskuntaan ja vähentää halua sitoutua Suomeen.

Lisäksi muutokset voivat heikentää Suomen vetovoimaa työperäisen maahanmuuton kohteena. Jos tavoitteena on edistää kotoutumista ja yhteiskunnallista osallistumista, keskiössä tulisi olla oppimismahdollisuuksien ja tuen vahvistaminen, ei pelkästään uusien arviointimekanismien käyttöönotto.

Tähän voitte kirjoittaa muita mahdollisia näkemyksiänne.

-

Kumpunen Raakel
Moniheli ry